

**A könyvtár katalógusa:
könyvtári katalógus,
cikkadatbázis,
tanácsadó és ügyintéző**

1. Bevezetés

A 20. század nyolcvanas éveitől természetes a magyar könyvtárhasználók számára is, hogy a könyvtári katalógus nemcsak a könyvtárban használható: felköltözött a webre, és bárhol, bármikor kereshetünk benne. A keresőmotor nemcsak a katalogizált adatokban keres, hanem az integrált könyvtári rendszerek jóvoltából azt is mindjárt közli a felhasználóval, hogy a megtalált könyv kölcsönözhető-e, és ha igen, nincs-e másnak kikölcsönözve; a folyóirat, amit kerestünk, elérhető-e online is, és ha a nyomtatott kiadást szeretnénk olvasni, nem kell-e előzőleg külső raktárból kikérnünk. [1, 2]

Ráadásul az online katalógusban több tárgyszó kombinálásával folytathatunk tartalmi keresést, ami lényegesen pontosabb – és gyorsabb – eredménnyel szolgál, mintha cédulakatalógusban keresnénk, és nem kell hozzá érteni a bonyolult osztályozási rendszerekhez, mint amilyen az ETO vagy a Dewey.

A 21. századi felhőalapú könyvtári katalógusok alapvetően különböznek a korábbi nemzedékek által ismert és használt cédulakatalógusoktól, és igen sokban a nyolcvanas években megismert online katalógusoktól is. A könyvtárhasználók jó része nem is ismeri az összes szolgáltatást, amit a katalógus nyújtani képes. A katalógus maga is igyekszik oktatni saját használatát: a felhasználók minden oldalon és aloldalon találkoznak a sűgőt vagy segédletet jelző kérdőjel ikonnal. A felsőoktatási könyvtárak természetesen ennél jóval bővebb ismeretanyagot szeretnének átadni felhasználóiknak, hiszen az oktatás és kutatás számára életbevágó,

hogy a szakirodalom megtalálása gyors és hatékony művelet legyen. [3, 4, 5]

2. A katalógus szolgáltatásai

2.1. Keresés

A könyvtárhasználó már a beiratkozás előtt találkozik a katalógussal, ugyanis a beiratkozáshoz egyéni regisztráció szükséges a <http://opac.univet.hu/> weboldalon, ami a katalógus főoldala is. Miközben a 20. században nevelkedett könyvtárhasználó egy számítógépet keres ehhez a művelethez, a 21. század szülötte automatikusan a telefonját kapja elő, hiszen mi sem természetesebb, minthogy a könyvtári katalógus telefonra is optimalizált, és bármely eszközön, bármely operációs rendszeren használható. Telefonos app is letölthető az oldalról – főleg az egyetemi hallgatók használják.

Már a katalógus keresősora – ugyanis a 20. századi online katalógusok keresőboxai helyett csupán egy keresősor látható a főoldalon, a többi keresőinterfészre további kattintásokkal lehet eljutni – alatt is számos olyan szolgáltatás

található, amiről a 20. században nem is álmodtunk. Az új könyvek ajánlója körhintaszerűen forgatja a könyvborítókát, és a kívánt borítóra kattintva azonnal a katalógusban találjuk magunkat. Nemcsak a katalogizált adatok és a könyv elérhetősége jelenik meg itt, hanem az is, ha a műből e-könyv is elérhető: ha igen, akkor az az olvasó, aki már regisztrált a könyvtári e-könyv-csomag weboldalára, egy-két kattintással eléri és már olvashatja is a kívánt mű megfelelő fejezetét. Ha a könyv olvasótermi, egy kis térkép mutatja, hogy az olvasótermen belül pontosan hol található. Hasonló módon jelennek meg a népszerű, leggyakrabban keresett könyvek és más, a könyvtár által beállítható könyvajánlók is. A cikk írásának pillanatában egy ilyen ajánló éppen a kölcsönözhető társasjátékokat mutatja be.

A főoldalon természetesen már a könyvtári felhasználóképzés legelső szintje is megtalálható. A Keresési segédletek a szakirodalom-keresés legalapvetőbb forrásait és módszereit mutatja be két nyelven, hiszen az Állatorvostudományi Egyetemen többnyelvű oktatás folyik. Minden információ két nyelven érhető el, magyarul és angolul.

A főoldalon megjelenő keresőbox neve Egyszerű keresés, de használható bonyolultabb keresésekre is. A beírt keresőszavakat logikai operátorokkal kombinálhatjuk, vagy a legördíthető mezőválasztóval állíthatjuk be, pontosan milyen adattípusban keressen a keresőmotor. Az Összetett kereső interfészen a régi jó sokboxos keresőfelület jelenik meg, ám a keresési feltételek állíthatók, keresőfogalmainkat az adatmezők betűrendes indexlistáiból is át-emelhetjük, és a találatok optimalizálására hétféle szűrő is szolgál. A hallgatók kedvence a Diplomadolgozat-kereső interfész, az Átfogó kereséssel pedig számos könyvtárban és adatbázisban kereshetünk egyidejűleg.

A kereshető tartalom nem korlátozódik a könyvekre és folyóiratcímekre. A katalógusba beépül a Magyar Állatorvosi Bibliográfia, amely az egyetem oktatói és a magyar állatorvosok által írt publikációkat tárja fel: a könyvek mellett a könyvfejezeteket, folyóiratcikkeket és konferenciaközleményeket is. Számos szakkönyv és konferenciakötet tartalma kereshető analitikusan is, azaz a fejezetek, illetve a konferenciaközlemények egyedileg és a kötetben is kereshetők. A folyóiratcikkek különösen fontos szakirodalmi források az állatorvos-tudományban, hiszen ezekből értesülhet a szakma a legújabb kutatási eredményekről. De nemcsak a friss cikkek fontosak. A katalógus korlátlan ideig őrzi a Magyar Állatorvosi Bibliográfia adatait, így tudomány- és intézménytörténeti kutatások forrásául is szolgál.

2.2. Kölcsönzéshez kapcsolódó szolgáltatások

Tanszéki listák

Az állatorvostan-hallgatók igényeinek kiszolgálását támogatja az Egyszerű keresésbe beépített Tematikus listák funkció, amellyel a hallgatók tanszékenként kérdezhetik le a legfontosabb tankönyvek listáját. A hallgató pár kattintással nemcsak megjelenítheti a könyvek listáját a telefonján, de arról is meggyőződhet, van-e elérhető kölcsönözhető példány, és ha nincs, mert már valamennyit kikölcsönözték, mikorra várható, hogy valamelyiket visszahozzák. Azt is láthatja, ha valamelyik tanszéki gyűjteményben van belőle példány, így eldöntheti, hogy ott, vagy a könyvtárban szeretné megnézni az egyik helyben használható példányt.

Üzenetküldés

Könyvet kölcsönzött vagy visszahozta? Hamarosan lejár a kölcsönzési idő? Vagy esetleg már le is telt, és a rendszer már késedelmi díjat számít fel? Visszahoztak egy könyvet, amelyet szeretne kikölcsönözni? A beiratkozáskor megadott e-mail címre a rendszer üzenetet küld ezekben az esetekben. Az üzenetek akkor is kiküldésre kerülnek, ha az olvasó a kölcsönzéshez vagy a visszahozatalhoz az önkölcsönző be rendezést használja, habár a géptől a műveletről nyomtatott bizonylat is kérhető. Hogyan? Önkölcsönző berendezés? Ez a praktikus masina szintén a

21. század vívmánya, és sokban hozzájárul, hogy a csökkenő könyvtárosi létszámok ellenére a világ nagy könyvtárai működésképesek maradjanak, sőt még fel is gyorsítják a szolgáltatást. A könyvek rádiójeles azonosítása ugyanis másodpercekre rövidíti le akár 5 könyv egyidejű kölcsönzését, és a könyvtárosok egyes belső munkáit is felgyorsítja vagy leegyszerűsíti.

Hosszabbítás

A kölcsönzési idő közeledő lejáratáról kapott üzenet lehetővé teszi az olvasónak, hogy a kölcsönzési időt a megfelelő időpontban meghosszabbítsa, ha szeretné még olvasni a könyvet. Megszoktuk, hogy ehhez be kell menni a könyvtárba, vagy legalább egy e-mailt küldeni nekik. Ezek a csatornák természetesen most is működnek, de korunk olvasója elvárja – és meg is kapja –, hogy ezt a szolgáltatást is online, természetesen akár a telefonjáról is saját maga végezhesse el, távolról, könyvtárba járás nélkül.

Saját polc, előjegyzések kezelése

Persze ha valaki más is igényt tart a könyvre, és előjegyezte, a hosszabbítás nem fog sikerülni, a könyvet vissza kell vinni a könyvtárba. Cserébe saját virtuális könyvespolcot kapunk felhasználói fiókunkban, amely beállításaink, előjegyzéseink és a korábbi kölcsönzésekből levezethető érdeklődési körünk alapján saját magát tölti föl. Könyvajánlót kapunk, értesítést kedvenc folyóirataink új számainak beérkezéséről – ha az online kiadás is jár a könyvtárba, akár azonnal olvashatjuk is –, és előjegyzéseinket is tudjuk kezelni. Katalóguskereséseket is elmenthetünk a fiókban, ami különösen a kutatóknak hasznos, de a TDK-dolgozat, diplomamunka előkészítéseként irodalmazó hallgatóknak is, hiszen egyből a talált dokumentumok listája nyílik meg, amelyből az online elérhető példányok azonnal olvashatóak is.

Könyvajánlás

Kapni és adni egyaránt öröm, és így van ez a könyvajánlókkal is. Ha az olvasó nem talál egy számára szükséges, vagy éppen oktatója, témavezetője által ajánlott szakkönyvet a könyvtár állományában, javasolhatja a mű beszerzését. A könyvtár rendszeresen vásárol gyűjtőkörébe vágó könyveket ezeknek a könyvajánlóknak az alapján. Kivéte-

lesen nem a katalógusban, hanem a könyvtár honlapján (<https://konyvtar.univet.hu/>) ajánlhat könyvet az olvasó a könyvtárnak. Dezideráta a könyvtárszakmai neve annak a listának, ami a beszerzésre javasolt és elfogadott művek adataiból áll össze, és később, miután nagy részük beszerzésre is került, feltűnnek az új könyveket ajánló körhíntán és a katalógusban.

A katalógus nemcsak keresésre jó

Ezt már tudjuk, hiszen az előbb felsorolt szolgáltatások között van sok más is. De mivel támogathatja még a katalógus a kutatók és hallgatók munkáját?

Exportálás

A katalógusban történő keresés találati listáját nemcsak a saját fiókban lehet elmenteni. RIS adatcsere-formátumban exportálható is, ami elsősorban a kutatók számára hasznos, hiszen a RIS-formátumú fájl importálhatóvá teszi az adatokat a Magyar Tudományos Művek Tára adatbázisba, és a különböző hivatkozáskezelő alkalmazásokba is, amik a hivatkozások automatizálásával jócskán megkönnyítik a publikációrítást. Egyre több hallgató is használ hivatkozáskezelőt, idővel ők is bizonyára élni fognak ezzel a lehetőséggel.

Foglalások

A könyvtári olvasótermek csendes zónák, ahol a közös tanulás nem lehetséges, hiszen az beszélgetéssel, tehát zajjal jár. Ezért egy szeparált helyiség használható közös tanulóhelyként: a csoportszoba, amely legfeljebb 4 órás intervallumokra lefoglalható a katalógusban. A hallgatók ki is használják a lehetőséget.

Mikroszkóp és szövettani metszet-szerek is a hallgatók rendelkezésére állnak, helyben használatra. Ezek is a katalógusban foglalhatóak arra az időre, amikor használni szeretnék.

3. Ennyi információt már oktatni kell – felhasználóképzés

A katalógus súgói és a katalógusoldalon található szűkszavú Keresési segédlet természetesen csak a felhasználóképzés legalsó szintjét jelentik. A könyvtár az olvasói számára több különböző szintű felhasználóképzési lehetőséget biztosít, attól függően, melyik felhasználói csoportba tartoznak. A graduális és posztgraduális képzésekbe számos

Név	Óra	Nyelv
Könyvtárbemutató elsőéveseknek	1	magyar / angol
Könyvtári informatika	15	magyar / angol
Diplomamunka-előkészítő	4	magyar / angol
Könyvtári informatika	30	magyar
Könyvtári informatika	16	magyar / angol
Publikálási ismeretek	15	magyar
A tudományos közlés alapjai	10	magyar / angol
Szakirodalmazás szeminárium	30	magyar
Szakedzői előkészítő	3-4	magyar

1. táblázat: A könyvtár által oktatott irodalomkutatási tárgyak

irodalmazási tantárgy van beépítve, ezeket az **1. táblázat** mutatja. Ezeknek a tantárgyaknak a könyvtári katalógus használata természetesen csak egy részét képezi. Minden beiratkozó kap egy személyes bevezetőt élőszóban, amelyben bemutatjuk az olvasótermi szakrendet, az önkölcsönző berendezést, és a könyvtár honlapján található katalógusra mutató gomblinket, megemlítve a legfontosabb katalógusszolgáltatásokat. Igyekszünk ezt a bemutatást személyre szabni, hiszen nyilvános könyvtárként kiszolgáljuk az egy adott témakörben ismeretterjesztő irodalomra vágyó laikust, a konkrét problémára választ kereső praktizáló állatorvost is az egyetem oktatói és hallgatói mellett.

A képzők képzése szintén fontos és ismétlődő feladat, hiszen a katalógust folyamatosan fejlesztik, ezért a könyvtárosok számára is kell képzéseket tartani. A könyvtár maga is tart könyvtárosai számára belső képzéseket, amelyeken az integrált könyvtári rendszer egyes funkcióit az adott szakterület szakemberei mutatják be kollégáiknak.

4. Összefoglalás

A 21. századi könyvtári katalógus a korábbi évszázadok katalógusfunkciói mellett számos új feladatot is ellát. A könyvek keresésének lehetősége már csak egy a tucatnyi szolgáltatás közül, amit ez az intelligens eszköz nyújt a mai könyvtárhaználóknak. Köztük számos olyan, ami miatt régebben be kellett jönni a könyvtárba, de ma már pár koppintással a telefonján az olvasó távolról is intézheti. A katalógus proaktívan könyvet ajánl, az olvasó saját fiókjában tárolja a korábbi katalóguskeresések és az elolvasni vágyott könyvek adatait. Cikkeket és tanulmányköteteket megjelent tanulmányokat, konferenciaközleményeket is kereshetünk a katalógusban. A 21. századi katalógussal olyan feladatokat is az olvasó old meg, amelyekhez korábban könyvtárosra volt szükség, például az önkölcsönző berendezéssel. Hogy akkor mi szükség van a könyvtárosra? Nos, a könyvtáros az, aki mindezt működteti, beszerzi a dokumentumokat, feltölti az adatokat, és felhasználóképzéssel, irodalomkutatással segíti a könyvtár olvasóit, hogy könnyen és gyorsan megtalálják és elolvassák azokat a műveket, amelyekre szükségük van. (BK)

lógusban. A 21. századi katalógussal olyan feladatokat is az olvasó old meg, amelyekhez korábban könyvtárosra volt szükség, például az önkölcsönző berendezéssel. Hogy akkor mi szükség van a könyvtárosra? Nos, a könyvtáros az, aki mindezt működteti, beszerzi a dokumentumokat, feltölti az adatokat, és felhasználóképzéssel, irodalomkutatással segíti a könyvtár olvasóit, hogy könnyen és gyorsan megtalálják és elolvassák azokat a műveket, amelyekre szükségük van. (BK)

Felhasznált irodalom:

1. Prueett J, Choi N (2013) A comparison between select open source and proprietary integrated library systems. *Library Hi Tech* 31:435-454. <https://doi.org/10.1108/LHT-01-2013-0003>
2. Cibbaretti PR (2010) Helping You Buy ILS. *Computers in Libraries* 30:20-48
3. Vance JM, Kirk R, Gardner JG (2012) Measuring the Impact of Library Instruction on Freshman Success and Persistence. *Communications in Information Literacy* 6:49-58
4. Hufford JR (2004) User Instruction for Distance Students: Texas Tech University System's Main Campus Library Reaches Out to Students at Satellite Campuses. *Journal of*

Library Administration 41:153-165. https://doi.org/10.1300/J111v41n01_12

5. Kumar R, Singh J, Singh B, Rana MK (2018) Usability of OPAC in University Libraries: A Review. *Library Philosophy & Practice* 1-11

Ajánló új könyveinkből

Atlas of veterinary surgical pathology - Haynes, Joseph S. - Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, Inc., 2023.

Blackwell's five-minute veterinary consult clinical companion. Equine toxicology - Hovda, Lynn R., Benson, Dionne, Poppenga, Robert H. - 1st ed. - Hoboken: Wiley, 2022.

Cardiovascular disease in companion animals: dog, cat, and horse - Ware, Wendy A., Bonagura, John D. - 2nd ed. - Boca Raton, FL ; Abingdon, UK: CRC Press / Taylor & Francis, 2022.

A concise history of veterinary medicine - Jones, Susan D., Koolmees, Peter A. - Cambridge, UK ; New York ; Port Melbourne ; New Delhi ; Singapore: Cambridge University Press, 2022. (New approaches to the history of science and medicine)

Leadership in veterinary medicine - Elwood, Clive - Hoboken, NJ ; Chichester, UK ; Oxford, UK: Wiley-Blackwell, 2022.

Lipicai ménismertető 2023 - Varga, Tamás, Varga-Miklái, Hajnalka - Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete - Erdőkövesd: Magyar Lipicai Lótenyésztők Országos Egyesülete, 2023.

A ló színöröklése és genetikai betegségei - Zöldág, László - Budapest: A/3 Nyomdaipari és Kiadói Szolgáltató Kft., 2022.

Surgery of exotic animals - Bennett, R. Avery, Pye, Geoffrey W. - Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell, 2022.

Veterinary surgical oncology - Kudnig, Simon T., Séguin, Bernard - 2nd ed. - Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell, 2022.

